

อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญและกระบวนการประกอบสร้างพื้นที่สาธารณะในเทศกาลเจียะ โมง ร่อง โมน เดิง ราชบุรี

MON ETHNIC IDENTITY AND THE CONSTRUCTION OF PUBLIC SPACE OF THE “JIA MONG RONG MON DEUNG RATCHABURI” FESTIVAL

น้ำผึ้ง พลับนิล, บุญยวีร์ เก่งขุนทด, ภัสร์ชนกพรรณ อนุชาติไชย, วิทยา วัฒนเมธา

Namphung Plabnil, Bunyawee Kengkuntod, Phaschanokphan Anuchatchai, Witthaya Wattametha

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Northbangkok University

Corresponding Author E-mail: namphung.pl@northbkk.ac.th

Received March 24, 2026

Revised May 18, 2026

Accepted May 26, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญและการประกอบสร้างพื้นที่สาธารณะในเทศกาลเจียะ โมง ร่อง โมน เดิง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออกของอัตลักษณ์มอญในบริบทเทศกาล และวิเคราะห์กระบวนการสร้างพื้นที่สาธารณะในฐานะพื้นที่สื่อสารความหมาย การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยอาศัยกรอบปรากฏการณ์วิทยาควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงกระบวนการ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสำรวจภาคสนาม

กรอบแนวคิดการวิจัยบูรณาการแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) แนวคิดพื้นที่สาธารณะ ซึ่งอธิบายบทบาทของพื้นที่เทศกาลในฐานะพื้นที่ของการสื่อสารและการมีส่วนร่วม (2) แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ซึ่งมองอัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่ถูกประกอบสร้างผ่านการแสดงออกและบริบททางสังคมวัฒนธรรม และ (3) แนวคิดสัญญา ซึ่งอธิบายองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในฐานะตัวแทนของความหมาย ความเชื่อ และความทรงจำร่วม โดยทั้งสามแนวคิดเชื่อมโยงกันในการอธิบายกระบวนการสื่อสารและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่เทศกาล ผลการวิจัยพบว่า เทศกาลดังกล่าวทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการแสดงออกและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยอัตลักษณ์มีลักษณะเป็นพลวัตและถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการคัดเลือก นำเสนอ สื่อสาร ตีความ ตีความ และผลิตซ้ำ ขณะเดียวกัน พื้นที่เทศกาลถูกประกอบสร้างเป็นพื้นที่สาธารณะเชิงกระบวนการที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม การสื่อสารเชิงสัญญา และการสร้างความหมายร่วม สะท้อนให้เห็นว่าเทศกาลมิได้เป็นเพียงพื้นที่จัดกิจกรรม หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ, พื้นที่สาธารณะ, สัญญาทางวัฒนธรรม, เทศกาลวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This study on Mon ethnic identity and the construction of public space in the Jia Mong Rong Mon Doeng Festival in Ratchaburi Province aims to examine the expression of Mon ethnic identity within the festival context and analyze the process of constructing public space as a site of communication and meaning-making. The research adopts a qualitative methodology,

employing a phenomenological framework combined with processual analysis. Data were collected through in-depth interviews, participant observation, and field surveys.

The conceptual framework integrates three key perspectives: (1) the concept of public space, which explains the role of the festival as a site for communication and participation; (2) the concept of ethnic identity, which views identity as a socially constructed and dynamic process shaped by cultural expression and socio-cultural contexts; and (3) the concept of semiotics, which interprets cultural elements as representations of shared meanings, beliefs, and collective memory. These perspectives are interconnected in explaining the communicative processes and the construction of identity within the festival space.

The findings reveal that the festival functions as a public space that facilitates the expression and construction of Mon identity through various cultural activities, including performances, processions, demonstrations of local knowledge, and cultural markets. Mon identity is not fixed; rather, it is continuously constructed and reconstructed through processes of selection, representation, communication, interpretation, negotiation, and reproduction. Simultaneously, the festival space is constructed as a processual public space that enables participation, symbolic communication, and the co-creation of shared meanings. This suggests that the festival is not merely a venue for cultural activities but serves as a significant mechanism for the communication, negotiation, and reproduction of ethnic identity in contemporary society.

Keywords: Mon ethnic identity, Public space, Social construction, Semiotics, Cultural tourism

บทนำ

สังคมไทยมีลักษณะเป็นพหุสังคมที่เกิดจากการผสมกลมกลืนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในรัฐชาติไทย ชาวมอญเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประชาชนในสังคมไทย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี พบว่า มอญเป็นชนชาติที่เจริญรุ่งเรืองและมีบทบาทมากที่สุดในการถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียให้แก่ชนชาติอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย พม่า และลาว (สุภรณ์ โอเจริญ, 2541) การอ้างอัตลักษณ์ความเป็นมอญในเวทีเสวนา “มอญ: อารยธรรมเริ่มแรกของอุษาคเนย์ อัตลักษณ์และชนชาติ” (สุกัญญา เบนิน, 2549) สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ความเป็นมอญที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ประวัติศาสตร์ สุภรณ์ โอเจริญ (2541) มองว่าสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมอญนั้นประกอบด้วย ภาษา ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นตัวตน ที่แท้จริงของชนมอญ และสำหรับชาวมอญเมืองไทยหรือคนไทยเชื้อสายมอญ สุภรณ์ โอเจริญ (2541) กล่าวว่า ผลจากการศึกษาชาวมอญเมื่อ 30 ปีเศษ (การศึกษาเรื่องชาวมอญในประเทศไทย พ.ศ. 2518-2519) มีแนวโน้มว่าชาวมอญเมืองไทยน่าจะผสมกลมกลืนเป็นไทยมากขึ้น แต่พอมาถึงปัจจุบันกลับไม่เป็นเช่นนั้น ชาวมอญยังคงแสดงตัวตนของตนเองอยู่ และนับวันก็ยิ่งชัดเจนมากขึ้น ชาวมอญยังคงตระหนักในความเป็นมอญอยู่ เช่นเดียวกับชนชาติอื่น ๆ ที่ไม่มีแผ่นดินแล้วก็ยังคงยึดเอารากของตนเองไว้สืบสาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา ประวัติศาสตร์ ซึ่งเขามีรากประวัติศาสตร์ว่ามาจากไหน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่โดดเด่นเพื่อแสดงให้เห็นถึงตัวตนความเป็นมอญในสังคมไทย

เทศกาล “เจ็ยะ ม่อง โรง โมน เดิง ราขบุรี” หรือ “กินอยู่ดูมอญ เมืองราขบุรี” ซึ่งจัดขึ้น ณ ชุมชนนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี นับเป็นเทศกาลวัฒนธรรมที่สะท้อนความหลากหลายและความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายมอญริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองอย่างเด่นชัด ทั้งในมิติของวิถีชีวิต อาหาร การแต่งกาย และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมมอญในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยดังกล่าวสอดคล้องกับ

งานศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญยังคงดำรงรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมทางสังคมและประเพณี แม้จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

เทศกาลดังกล่าวมิได้เป็นเพียงพื้นที่ของ “การแสดงวัฒนธรรม” หากแต่เป็นพื้นที่ที่อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ถูก “ทำให้ปรากฏ” และ “ถูกประกอบสร้าง” ผ่านกระบวนการทางสังคมที่ซับซ้อน กล่าวคือ ชุมชนมีการคัดเลือก จัดวาง และนำเสนอองค์ประกอบทางวัฒนธรรมบางประการให้เป็นตัวแทนของ “ความเป็นมอญ” ต่อสาธารณะ ขณะเดียวกัน ผู้เข้าร่วมงานจากหลากหลายกลุ่มก็มีบทบาทในการตีความและให้ความหมายต่อสิ่งที่ปรากฏ อันทำให้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ได้มีลักษณะตายตัว หากเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรม (Hall, 1996) แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ของ Habermas (1989) อธิบายว่าพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ของการสื่อสาร การแลกเปลี่ยน และการสร้างความหมายร่วมกันของสมาชิกในสังคม เมื่อพิจารณาในบริบทของเทศกาล พื้นที่วัด ลานกิจกรรม และพื้นที่ชุมชนจึงมิได้เป็นเพียง “สถานที่” หากแต่เป็น “พื้นที่สาธารณะเชิงกระบวนการ” ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมการปฏิสัมพันธ์ และการต่อรองความหมายระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองที่เห็นว่าพื้นที่วัฒนธรรมเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางสังคมที่ก่อให้เกิดการสื่อสารและการสร้างความหมายร่วมกัน

ขณะเดียวกัน ภายใต้กรอบแนวคิดสัญญาของ Barthes (1977) และแนวคิดการตีความวัฒนธรรมของ Geertz, C. (2000) องค์ประกอบต่าง ๆ ของเทศกาล เช่น การรำมอญ การแต่งกาย และอาหารพื้นถิ่น ล้วนทำหน้าที่เป็น “สัญญาทางวัฒนธรรม” ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม และความทรงจำร่วมของชุมชน การรับรู้และตีความสัญญาเหล่านี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ถูกสื่อสารและประกอบสร้างขึ้นในพื้นที่เทศกาล นอกจากนี้ ภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เทศกาลยังเป็นพื้นที่ของการต่อรองระหว่างการรักษาความดั้งเดิมกับการปรับตัวเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นพลวัตของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่เชื่อมโยงกับทั้งมิติทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาที่กล่าวถึงบทบาทของเทศกาลในเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว แต่ยังคงขาดการอธิบายเชิงลึกในมิติของ “กระบวนการ” ที่ทำให้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญปรากฏ และกระบวนการที่พื้นที่เทศกาลถูกประกอบสร้างขึ้นในฐานะพื้นที่สาธารณะ ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งตอบคำถามว่า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญปรากฏ และถูกแสดงออกผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมในเทศกาลอย่างไร และพื้นที่ของเทศกาลถูกประกอบสร้างขึ้นในฐานะพื้นที่สาธารณะเชิงกระบวนการที่เอื้อต่อการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการสร้างความหมายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญที่ปรากฏในเทศกาล และ (2) วิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างพื้นที่สาธารณะในฐานะพื้นที่ของการสื่อสารและการสร้างความหมายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ การศึกษานี้มีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ ในเชิงทฤษฎี เป็นการบูรณาการแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ พื้นที่สาธารณะ และสัญญาวัฒนธรรม เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เทศกาลชาติพันธุ์ในมิติ “เชิงกระบวนการ” ขณะที่ในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเทศกาลวัฒนธรรมที่เคารพอัตลักษณ์ท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญที่ปรากฏในเทศกาลเจียะ ม่อง โรง โมน เดิง ราชบุรี
2. วิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างพื้นที่สาธารณะในฐานะพื้นที่ของการสื่อสารและการสร้างความหมายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ และกระบวนการประกอบสร้างพื้นที่สาธารณะในเทศกาลเจียะ ม่อง โรง โมน เดิง จังหวัดราชบุรี โดยให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจ “กระบวนการ” (process) ของการสร้าง ความหมาย การปฏิสัมพันธ์ และการตีความของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบริบทจริง

2. การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาผู้ที่มีบทบาทและความเกี่ยวข้องกับเทศกาลโดยตรง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้จัดงาน เช่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการจัดงาน และผู้ดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม จำนวน 10 คน (2) กลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้เข้าร่วมงาน จำนวน 10 คน (3) กลุ่มหน่วยงานที่สนับสนุน เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 25 คน โดยกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลตามหลักความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

(1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 25 คน รวม 25 ครั้ง (รายบุคคล) โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้าง ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการแสดงออกของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ และการใช้พื้นที่สาธารณะของเทศกาล

(2) การสังเกต (Observation) ใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยดำเนินการสังเกตตลอดช่วงการจัดงานเทศกาลเป็นเวลา 3 วัน ได้แก่ การเตรียมงาน พิธีเปิด ขบวนแห่วัฒนธรรม การแสดงศิลปวัฒนธรรม การสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมตลาดวัฒนธรรม เพื่อศึกษาพฤติกรรม การใช้พื้นที่ และปฏิสัมพันธ์ของผู้เข้าร่วม

(3) แบบสำรวจเบื้องต้น (Survey) ใช้แบบสำรวจในการเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมงานจำนวน 100 คน โดยแบ่งเป็นข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา และประสบการณ์การเข้าร่วมเทศกาล ข้อมูลเฉพาะ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ การรับรู้ต่ออัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ ความคิดเห็นต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการรับรู้ต่อการใช้พื้นที่สาธารณะของเทศกาล ทั้งนี้ เครื่องมือทั้งหมดได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในเทศกาลเจียะ ม่อง โรง โมน เดิง ราชบุรี ณ ชุมชนนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การเตรียมการและสำรวจบริบท (Pre-fieldwork) ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปของชุมชน ลักษณะพื้นที่เทศกาล รูปแบบการจัดงาน และระบุผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม เพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงการจัดงานเทศกาลเป็นเวลา 3 วัน โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบพหุวิธี (Triangulation) ประกอบด้วย (1) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 25 คน โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้าง (2) การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ครอบคลุมกิจกรรมสำคัญ เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ขบวนแห่วัฒนธรรม การสาธิตอาหารพื้นถิ่น และ

กิจกรรมตลาดวัฒนธรรม เพื่อศึกษาการใช้พื้นที่ พฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้เข้าร่วม (3) การเก็บข้อมูลด้วยแบบสำรวจจากผู้เข้าร่วมงานจำนวน 100 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการใช้พื้นที่สาธารณะ

ระยะที่ 3 การบันทึกและจัดการข้อมูล (Data Recording and Management) ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียง และการถ่ายภาพประกอบการสังเกต พร้อมทั้งถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาแก่ผู้ให้ข้อมูล และขอความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูลทุกครั้ง รวมทั้งรักษาความลับและไม่เปิดเผยตัวตนของผู้ให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Analysis) โดยการจัดระเบียบข้อมูล การอ่านและทำความเข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้ง จากนั้นทำการจัดหมวดหมู่และตีความประเด็นสำคัญในรูปแบบของธีม (Thematic Analysis) และเชื่อมโยงข้อมูลกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎี ได้แก่ แนวคิดพื้นที่สาธารณะ แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และแนวคิดสัญญา เพื่อสังเคราะห์และอธิบายความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ

6. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดขอบเขตการวิจัยใน 3 ด้าน ได้แก่

(1) ขอบเขตด้านพื้นที่ มุ่งศึกษาพื้นที่เทศบาล เจียะ ม่ง โร่ง โมน เดิง ราซบุรี” ณ ชุมชนนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชน

(2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาการแสดงออกของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญผ่านกิจกรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม รวมถึงการใช้พื้นที่สาธารณะของเทศบาลในฐานะพื้นที่ของการสื่อสาร และการประกอบสร้างความหมายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

(3) ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล ครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเทศบาล จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้จัดงาน เช่น ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการจัดงาน (2) กลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้เข้าร่วมงาน และ (3) กลุ่มหน่วยงานที่สนับสนุน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 25 คน และผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 100 คน

(4) ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการจัดงานเทศบาล โดยเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงการจัดงานเป็นเวลา 3 วัน เพื่อให้ครอบคลุมบริบทและกิจกรรมสำคัญของเทศบาล

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยบูรณาการแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ แนวคิดพื้นที่สาธารณะ ซึ่งอธิบายบทบาทของพื้นที่เทศบาลในฐานะพื้นที่ของการสื่อสารและการมีส่วนร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ซึ่งมองอัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่ถูกประกอบสร้างผ่านการแสดงออกและบริบททางสังคมวัฒนธรรม และแนวคิดสัญญา ซึ่งอธิบายองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในฐานะตัวแทนของความหมาย ความเชื่อ และความทรงจำร่วมของชุมชน โดยทั้งสามแนวคิดมีความเชื่อมโยงกันในการอธิบายกระบวนการสื่อสารและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่เทศบาล

8. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ในหลายมิติ ได้แก่

(1) การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้จัดงาน นักท่องเที่ยว และหน่วยงานที่สนับสนุน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและรอบด้าน

(2) การตรวจสอบด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และแบบสำรวจ เพื่อเปรียบเทียบและยืนยันความสอดคล้องของข้อมูล

(3) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยผู้วิจัยมีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาในการพิจารณาความถูกต้องของการตีความข้อมูล เพื่อลดอคติของผู้วิจัย

(4) การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยการใช้กรอบแนวคิดที่หลากหลาย ได้แก่ แนวคิดพื้นที่สาธารณะ แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และแนวคิดสัญญา ในการวิเคราะห์และอธิบายข้อมูล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังดำเนินการ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล โดยนำผลการตีความเบื้องต้นไปยืนยันกับผู้ให้ข้อมูล และใช้วิธีการบรรยายบริบทอย่าง เพื่อสะท้อนบริบทของพื้นที่ศึกษาและกระบวนการวิจัยอย่างชัดเจน อันจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์ของผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญที่ปรากฏในเทศกาลเจ๊าะ โม่่ง โม่่ง โม่่ง เติง ราชบุรี

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญที่ปรากฏในเทศกาลเจ๊าะ โม่่ง โม่่ง โม่่ง เติง ราชบุรี มิได้ดำรงอยู่ในฐานะ “สิ่งที่มีอยู่แล้ว” หากแต่เป็น กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถูกประกอบสร้างอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทของเทศกาลในฐานะพื้นที่สาธารณะกระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายได้เป็นลำดับขั้น ดังนี้

(1) กระบวนการคัดเลือกและนิยามอัตลักษณ์ (Selection and Definition)

ชุมชนมอญและผู้จัดงานมีบทบาทสำคัญในการคัดเลือกองค์ประกอบทางวัฒนธรรมบางประการ เช่น การแต่งกายแบบมอญ การรำมอญ และอาหารพื้นถิ่น มาเป็น “ตัวแทน” ของความเป็นมอญ การคัดเลือกนี้มีใช้กระบวนการที่เป็นกลาง หากแต่สะท้อนการนิยามอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนในบริบทปัจจุบันว่า องค์ประกอบใดควรถูกเน้นย้ำเพื่อสื่อสารต่อสาธารณะ

(2) กระบวนการจัดวางและนำเสนอ (Staging and Representation)

องค์ประกอบที่ถูกคัดเลือกจะถูกนำมาจัดวางผ่านกิจกรรมของเทศกาล เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ขบวนแห่ และตลาดวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็น “เวที” ของการแสดงอัตลักษณ์ (staging of identity) ในขั้นตอนนี้ อัตลักษณ์ถูกทำให้ “มองเห็นได้” (visibility) และ “เข้าใจได้” สำหรับผู้ชม โดยเฉพาะคนนอกชุมชน

(3) กระบวนการสื่อสารผ่านสัญญา (Symbolic Communication)

องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเทศกาลทำหน้าที่เป็น “สัญญา” (signs) ที่สื่อความหมาย เช่น อาหารพื้นถิ่นสื่อถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญา การแต่งกายสื่อถึงสถานะและค่านิยม ขบวนแห่สื่อถึงความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและความสามัคคีของชุมชน กระบวนการนี้สะท้อนแนวคิดของ Barthes (1977) ที่มองว่าวัฒนธรรมเป็นระบบของสัญญาที่ผลิตและถ่ายทอดความหมายทางสังคม

(4) กระบวนการตีความและการรับรู้ (Interpretation and Perception)

เมื่ออัตลักษณ์ถูกนำเสนอผ่านสัญญาณ ผู้เข้าร่วมงานทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนจะทำการตีความความหมายของ “ความเป็นมอญ” ตามประสบการณ์และบริบทของตนเอง ส่งผลให้อัตลักษณ์มิได้มีความหมายเดียว หากแต่มีลักษณะ “พหุความหมาย” (multiple meanings)

(5) กระบวนการต่อรองและปรับเปลี่ยน (Negotiation and Transformation)

ภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญถูกต่อรองระหว่าง “ความดั้งเดิม” กับ “ความร่วมมือ” เช่น การปรับรูปแบบการแสดงให้เหมาะกับนักท่องเที่ยว หรือการพัฒนาอาหารพื้นถิ่นให้สอดคล้องกับตลาด กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall (1996) ที่มองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามบริบท

(6) กระบวนการตอกย้ำและสืบทอด (Reinforcement and Transmission)

ท้ายที่สุด การจัดเทศกาลในลักษณะซ้ำต่อเนื่อง ทำให้อัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างได้รับการ “ตอกย้ำ” และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ (sense of belonging) และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน

อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญในเทศกาลมิใช่เพียง “ผลลัพธ์ของการแสดงออกทางวัฒนธรรม” แต่เป็นกระบวนการเชิงพลวัต (dynamic process) ที่ประกอบด้วยการคัดเลือก การนำเสนอ การสื่อความหมาย การตีความ และการต่อรอง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่เทศกาลในฐานะพื้นที่ทางสังคม ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้สามารถดำรงอยู่ได้ในบริบทสังคมร่วมสมัย

2. การใช้พื้นที่สาธารณะของเทศกาลในฐานะพื้นที่ของการสื่อสาร และการประกอบสร้างความหมายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ของเทศกาลเจียะ ม่อง โรง โมน เดิง ราชบุรี ณ วัดมะขามและบริเวณโดยรอบมิได้เป็นเพียง “สถานที่จัดกิจกรรม” หากแต่เป็น พื้นที่สาธารณะเชิงกระบวนการ (processual public space) ที่เอื้อต่อการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการประกอบสร้างความหมายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายได้เป็นลำดับ ดังนี้

(1) กระบวนการเปิดพื้นที่และการเข้าถึง (Spatial Opening and Accessibility)

พื้นที่วัดและชุมชนถูกแปลงให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้บุคคลหลากหลายกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมทั้งชุมชนมอญ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว การเปิดพื้นที่ดังกล่าวทำให้เกิด “เวที่ร่วม” (shared space) ตามแนวคิดของ Habermas (1989) ที่เอื้อให้เกิดการสื่อสารในระดับสาธารณะ

(2) กระบวนการปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม (Interaction and Participation)

กิจกรรมภายในเทศกาลเจียะ ม่อง โรง โมน เดิง ราชบุรี เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ขบวนแห่ และตลาดวัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ปฏิบัติการ” ที่ผู้เข้าร่วมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งในรูปแบบของผู้แสดง ผู้ชม และผู้มีส่วนร่วม กระบวนการนี้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเข้าใจข้ามกลุ่ม

(3) กระบวนการสื่อสารผ่านสัญญาณในพื้นที่ (Symbolic Communication in Space)

พื้นที่เทศกาลทำหน้าที่เป็น “สื่อ” ที่บรรจุสัญญาณทางวัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย และอาหาร ซึ่งถูกจัดวางในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ สัญญาณเหล่านี้ทำหน้าที่สื่อสารความหมายเกี่ยวกับความเป็นมอญในเชิงรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Barthes (1977) และ Geertz, C. (2000) ที่มองว่าวัฒนธรรมเป็นระบบของความหมายที่ต้องอาศัยการตีความ

(4) กระบวนการตีความและการสร้างความหมายร่วม (Interpretation and Meaning-Making)

ผู้เข้าร่วมงานจากหลากหลายบริบทจะตีความสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามประสบการณ์ของตนเอง ส่งผลให้เกิด “การสร้างความหมายร่วม” (shared meaning) ในพื้นที่เทศกาล อย่างไรก็ตาม ความหมายดังกล่าว มิได้เป็นเอกภาพ หากมีลักษณะหลากหลายและเปิดกว้างต่อการตีความ

(5) กระบวนการต่อรองความหมายและอัตลักษณ์ (Negotiation of Meaning and Identity)

ภายใต้การมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญถูกนำเข้าสู่กระบวนการ “ต่อรอง” ระหว่างความดั้งเดิมกับความร่วมสมัย เช่น การปรับรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว หรือการนำเสนอวัฒนธรรมในลักษณะที่เข้าถึงง่าย กระบวนการนี้สะท้อนแนวคิดของ Hall (1996) ที่มองว่าอัตลักษณ์เป็น ผลของการประกอบสร้างและการต่อรองในบริบททางสังคม

(6) กระบวนการเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Integration)

พื้นที่เทศกาลยังทำหน้าที่เชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจ ผ่านกิจกรรมตลาดวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Bourdieu, 1986; Richards, 2018) ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายยังสะท้อนการสร้างทุนทางสังคม (social capital) ตามแนวคิดของ Putnam et al. (1993)

(7) กระบวนการกำกับและสนับสนุนเชิงนโยบาย (Policy Facilitation)

บทบาทของภาครัฐและภาคเอกชนในการสนับสนุนเทศกาล เช่น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม (เช่น Amazing Thailand และการสนับสนุนจาก สสส.) สะท้อนการทำงานของรัฐบาลในฐานะ “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitator) ที่ใช้วัฒนธรรมเป็นกลไกในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Soft Power

ดังนั้นพื้นที่เทศกาลเลี้ยว มอญ ไร่ มอญ เติง ราชบุรี จึงเป็นพื้นที่สาธารณะเชิงพลวัต ที่มีได้ทำหน้าที่เพียงรองรับกิจกรรม หากแต่เป็นพื้นที่ที่เกิดกระบวนการเปิดพื้นที่ การมีส่วนร่วม การสื่อสารผ่านสัญลักษณ์การตีความ และการต่อรองความหมายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญในบริบทสังคมร่วมสมัย พร้อมทั้งเชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ



ภาพที่ 1 การสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น การสาธิตอาหารพื้นถิ่น และตลาดวัฒนธรรม



ภาพที่ 2 ขบวนแห่วัฒนธรรมไทยมอญ



ภาพที่ 3 รำมอญ โดยสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญ จังหวัดปทุมธานี



ภาพที่ 4 การแสดงศิลปวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญกับการใช้พื้นที่สาธารณะในเทศกาลเจียะ ม่อง โร่ง ม่อน เ็ง ราชบุรี

กิจกรรม	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง/ การสนับสนุน	ลักษณะ ปรากฏการณ์ที่ ค้นพบ	มิติพื้นที่ สาธารณะ (Public Sphere)	มิติอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity)	มิติสัญลักษณ์ทาง วัฒนธรรม (Semiotics)
การแสดง ศิลปวัฒนธรรม มอญ	ชุมชนมอญ, กระทรวงวัฒนธรรม, อบจ., มรภ.หมู่บ้าน จอมบึง	การแสดงสะท้อนวิถี ชีวิต ความเชื่อ และ ภูมิปัญญาดั้งเดิม	เป็นพื้นที่ที่เปิด สำหรับการรับรู้ และการมีส่วนร่วม ร่วมของ สาธารณชน	อัตลักษณ์ถูก ถ่ายทอดผ่านการ แสดงและการสืบ ทอดระหว่างรุ่น	ท่ารำและเครื่อง แต่งกายเป็น ตัวแทนเชิง สัญลักษณ์ของ ความเป็นมอญ
ขบวนแห่ วัฒนธรรมไทย มอญ	เครือข่ายชุมชนมอญ จากหลายพื้นที่	การรวมตัวของกลุ่ม ชาติพันธุ์เพื่อแสดง พลังความเป็น เครือข่าย	พื้นที่สาธารณะ ทำหน้าที่เป็น เวทีของการ รวมตัวและการ แสดงออก	อัตลักษณ์ถูก สร้างผ่าน ปฏิสัมพันธ์และ ความสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่ม	ขบวนแห่ เป็นสัญลักษณ์ของ ความสามัคคีและ ความทรงจำร่วม
การสาธิต อาหารพื้นถิ่น	ชาวบ้าน, ผู้ประกอบการ, สสส.	อาหารสะท้อนภูมิ ปัญญา วิถีชีวิต และ วัฒนธรรมการกิน	ตลาด วัฒนธรรมเป็น พื้นที่ แลกเปลี่ยนทั้ง เศรษฐกิจและ วัฒนธรรม	อัตลักษณ์ถูก ถ่ายทอดผ่าน รสชาติ กระบวนการผลิต และการบริโภค	อาหาร เป็นสัญลักษณ์ของ วิถีชีวิตและอัต ลักษณ์ชาติพันธุ์
ตลาด วัฒนธรรมและ ผลิตภัณฑ์	อปท., ททท., Amazing Thailand, ภาคเอกชน	การสร้างมูลค่าเพิ่ม จากทุนทาง วัฒนธรรม	พื้นที่สาธารณะ เชื่อมโยงมิติ ทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม	อัตลักษณ์ถูกแปร รูปเป็นสินค้าและ บริการเชิง วัฒนธรรม	ผลิตภัณฑ์ เป็นสัญลักษณ์ของ ทุนทางวัฒนธรรม และความเป็น ท้องถิ่น
การมีส่วนร่วม ของภาคี เครือข่าย	ภาครัฐ, เอกชน, ชุมชน, สื่อออนไลน์	การดำเนินงานแบบ เครือข่ายที่มีความ ร่วมมือหลายภาค ส่วน	พื้นที่สาธารณะ เป็นกลไกของ การมีส่วนร่วม และการจัดการ ร่วม	อัตลักษณ์ถูก เสริมสร้างผ่าน ความสัมพันธ์ทาง สังคม	เครือข่าย เป็นสัญลักษณ์ของ พลังและทุนทาง สังคม
การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	ททท., นักท่องเที่ยว, ผู้ประกอบการ	การเรียนรู้และ แลกเปลี่ยน วัฒนธรรมระหว่าง กลุ่มต่าง ๆ	พื้นที่เปิดให้เกิด การสื่อสารข้าม วัฒนธรรม	อัตลักษณ์ถูก นำเสนอและ ตีความใหม่โดยผู้ มาเยือน	ประสบการณ์การ ท่องเที่ยว เป็นสัญลักษณ์ของ การรับรู้ วัฒนธรรม

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมต่าง ๆ ภายในเทศกาลเจียะ ม่อง โร่ง ม่อน เ็ง ราชบุรี ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยง มิติพื้นที่สาธารณะ อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยสามารถอธิบายเชิงวิเคราะห์ได้ดังนี้

ประการแรก กิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมมอญและขบวนแห่วัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็น “เวทีสาธารณะ” ที่เปิดโอกาสให้เกิดการรับรู้และการมีส่วนร่วมของผู้คนหลากหลายกลุ่ม ขณะเดียวกันยังเป็นกระบวนการถ่ายทอดและประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านการแสดงออกและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยมี

องค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ เช่น ท่ารำ เครื่องแต่งกาย และขบวนแห่ ทำหน้าที่สื่อความหมายเกี่ยวกับความเป็นมอญในเชิงรูปธรรม

ประการที่สอง กิจกรรมด้านอาหารและตลาดวัฒนธรรมสะท้อนการเชื่อมโยงระหว่างมิติทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยตลาดวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนทั้งสินค้าและความหมายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทนี้จึงมิได้ถูกเพียงถ่ายทอด แต่ยังถูก “แปรรูป” เป็นสินค้าและประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนบทบาทของวัฒนธรรมในฐานะทุนทางเศรษฐกิจ ขณะที่อาหารและผลิตภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตกับการรับรู้ของผู้บริโภค

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย แสดงให้เห็นบทบาทของพื้นที่สาธารณะในฐานะพื้นที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ โดยพื้นที่วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการรวมตัว การสื่อสาร และการสร้างความหมายร่วม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในมิตินี้จึงเชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคม ขณะที่ความร่วมมือของเครือข่ายทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชุมชนและทุนทางสังคม

ประการที่สี่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสะท้อนการขยายตัวของพื้นที่สาธารณะไปสู่การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้และตีความอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญในมุมมองใหม่ อัตลักษณ์จึงมิได้ถูกกำหนดโดยชุมชนเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ถูก “ตีความร่วม” ระหว่างผู้ให้และผู้รับสาร ซึ่งทำให้เกิดความหมายที่หลากหลายและมีพลวัตมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เทศกาล “เจี๊ยะ ม่อง โรง โมน เดิง ราชบุรี” เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญถูกประกอบสร้างและแสดงออกอย่างมีพลวัต ผ่านการคัดเลือกและนำเสนอองค์ประกอบทางวัฒนธรรม อาทิ การแต่งกาย การรำ อาหาร เพื่อสื่อสาร “ความเป็นมอญ” ต่อทั้งสมาชิกภายในและสังคมภายนอก อัตลักษณ์จึงมิได้ดำรงอยู่อย่างตายตัว หากเป็นผลของกระบวนการเป็นตัวแทนและการปฏิสัมพันธ์ในบริบททางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hall (1996) ข้อค้นพบดังกล่าวยังสะท้อนลักษณะของการทำให้วัฒนธรรมเป็น “สัญลักษณ์” เพื่อการสื่อสารในบริบทการท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบทางวัฒนธรรมถูกจัดวางอย่างมีนัยสำคัญเพื่อสร้างความหมายและคุณค่าแก่ผู้มาเยือน ขณะเดียวกัน แม้บางกิจกรรมอาจมีลักษณะของการนำเสนอเชิงการแสดง แต่ยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกภายในของชุมชนในการธำรงรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์สู่คนรุ่นใหม่

ในมิติของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในเทศกาลทำหน้าที่เป็นตัวแทนเชิงความหมายที่สะท้อนความเชื่อ ความทรงจำร่วม และโครงสร้างทางสังคมของชุมชนมอญ ผู้เข้าร่วมงานสามารถตีความความหมายดังกล่าวผ่านประสบการณ์ตรง ส่งผลให้เทศกาลเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้และการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมอย่างลุ่มลึก

ด้านพื้นที่สาธารณะ เทศกาลทำหน้าที่เป็นพื้นที่ของการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน โดยมีลักษณะเป็น “พื้นที่สาธารณะเชิงวัฒนธรรม” ที่ผสานทั้งการสื่อสารเชิงเหตุผลและการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ อันนำไปสู่กระบวนการต่อรองและประกอบสร้างอัตลักษณ์ร่วมในสังคมร่วมสมัย

ในมิติของการพัฒนา เทศกาลมีบทบาทสำคัญในการแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและกิจกรรมตลาดวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อการสร้างรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นความตึงเครียดระหว่างการธำรงรักษาความดั้งเดิมกับการปรับตัวตามบริบทการท่องเที่ยว กล่าวคือ การนำเสนอวัฒนธรรมบางส่วนอาจถูก

ปรับเปลี่ยนเพื่อสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มาเยือน ดังนั้นเทศกาดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นพื้นที่ของการสื่อสาร การต่อรองความหมาย และการพัฒนา ที่ทำให้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญถูกผลิตซ้ำและปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องในบริบทสังคมร่วมสมัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เทศกาลเจี๊ยะ โมง โรง โมน เดิง ราชบุรี เป็นพื้นที่สาธารณะเชิงวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร แสดงออก และประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย อัตลักษณ์ดังกล่าวมิได้มีลักษณะตายตัว หากแต่เกิดจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์การคัดเลือก และการต่อรองความหมายระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เทศกาล ขณะเดียวกัน เทศกาลยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม และแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมเทศกาลวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในลักษณะบูรณาการ โดยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ภายใต้แนวคิด Soft Power โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการสร้างรายได้และการธำรงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรม รวมถึงสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนชาติพันธุ์ในระดับภูมิภาคและระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนารูปแบบการจัดเทศกาลให้มีความหลากหลายและร่วมสมัยมากขึ้น โดยยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมเป็นแกนหลัก เช่น การออกแบบกิจกรรมเชิงมีส่วนร่วม การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อสื่อสารวัฒนธรรม และการสร้างพื้นที่เรียนรู้สำหรับเยาวชน นอกจากนี้ ควรเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนด้านการบริหารจัดการ การตลาด และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถพัฒนาเทศกาลได้อย่างยั่งยืน และเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตไปสู่วิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างเทศกาลของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจความหลากหลายของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในบริบทที่แตกต่างกัน รวมถึงอาจใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อวิเคราะห์ทั้งมิติทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างครอบคลุม นอกจากนี้ ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- สุภรณ์ โอเจริญ. (2541). มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุกัญญา เบาเนต. (2549). การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชามานุษยวิทยา). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In Richardson, J. G. (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241–258). New York: Greenwood Press.
- Geertz, C. (2000). The interpretation of cultures. New York: Basic Books.

- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. Cambridge: MIT Press.
- Hall, S. (1996). Introduction: Who needs “identity”? In S. Hall & P. du Gay (Eds.), *Questions of cultural identity* (pp. 1–17). London: Sage.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21.